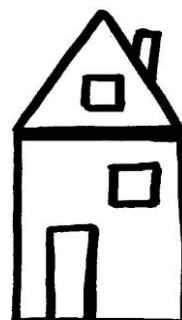

2013

BLIJ

MET WEINIG!

EEN TRAINING VOOR KINDEREN
DIE OPGROEIEN IN ARMOEDE
- *VERANTWOORDING* -

Praktijkproject

BLIJ met weinig!

Een training voor kinderen die opgroeien in armoede

Verantwoording

Daphne Poppen

Hogeschool Utrecht

Opleiding creatieve therapie beeldend

17-12-2013

Eerste semester periode B

Beoordelaars Jaap Driest en Huub Notermans

Consulent Gemmy Willemars

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1 Doelgroep	6
1.1 Kinderen in armoede	6
1.2 Zelfbeeld	7
1.3 Indicatie en contra-indicaties	8
2 Werkwijze	9
2.1 Werkwijze	9
2.2 Cognitieve gedragstherapie	9
2.3 Beeldende therapie	10
2.4 Zelfbeeld	11
2.5 Groepsaanbod	11
3 Doelstelling	12
3.1 Inhoud	12
3.2 Doelstelling	12
3.3 Doelen in de training	12
4 Trainingsopbouw	13
4.1 Inhoud	13
4.2 Opbouw	13
5 Begeleiders	15
5.1 Begeleiders	15
5.2 Specifiek voor kinderen in armoede	15
6 Benodigde middelen	16
6.1 Ruimte	16
6.2 Materiaal	16
Geraadpleegde literatuur	17

Inleiding

Dank

Hartelijk dank voor uw interesse in de training BLIJ met weinig!

In deze verantwoording kunt u lezen welke keuzes zijn gemaakt om te komen tot de training en de inhoud van het draaiboek van BLIJ met weinig! Ook treft u een onderbouwing van de gemaakte keuzes door middel van literatuur.

In 'BLIJ met weinig! - Draaiboek' vindt u de opbouw van de trainingsmiddagen en de instructie voor de werkvormen.

Initiatiefnemers voor deze training zijn Daphne van der Ziel en Saskia van der Bijl.

Saskia van der Bijl is gz-psychologe en trainingsacteur en heeft daarnaast een passie voor drama en toneel. Daphne van der Ziel is momenteel 4ejaars studente beeldende therapie aan de Hogeschool Utrecht en hoopt met dit product af te studeren.

Beide zijn enthousiaste, jonge professionals die een hart hebben voor kinderen in armoede.

Leeswijzer

In de verantwoording van de training BLIJ met weinig! vindt u achtergrondinformatie, theoretische onderbouwing van gemaakte keuzes en de visie op de doelgroep en de training.

Achtereenvolgens vindt u in hoofdstuk 1 de doelgroepbeschrijving, in hoofdstuk 2 de werkwijze en in hoofdstuk 3 de doelstelling. De inhoud van de training wordt besproken in hoofdstuk 4 de trainingsopbouw, hoofdstuk 5 de begeleiders en hoofdstuk 6 de benodigde middelen.

Daarbij wordt aangeraden 'BLIJ met weinig! – draaiboek' te lezen, deze bevat de inhoud van de training, inclusief werkvormen en werkbladen. Deze beide documenten kunnen naast elkaar worden gelezen, aangeraden wordt eerst de verantwoording te lezen en hierna het draaiboek door te nemen.

BLIJ met weinig!

De naam BLIJ met weinig! heeft meerdere invalshoeken en is ontstaan vanuit onze visie op deze training en de doelgroep.

Ten eerste verwijst BLIJ naar de emoties die wij behandelen in de training. Belangrijk onderdeel in de training is hoe gedachten gevoelens beïnvloeden en hoe men door positieve gedachten ook positiever tegen de eigen situatie aan kan gaan kijken.

Daarnaast hebben wij een realistische kijk; helaas kunnen wij de leefsituatie van de deelnemende kinderen niet veranderen en blijft het 'met weinig'. Met de kinderen willen wij in de training werken aan hoe zij toch BLIJ met weinig! kunnen zijn. Verder is de naam BLIJ met weinig! een krachtige, korte naam die de lading van de training dekt, prettig is uit te spreken en ook voor kinderen toegankelijk is.

Inhoud training

Kinderen, in de leeftijd van 8-12 jaar, uit gezinnen met een lage sociaal-economische status beleven met lotgenoten een zestal leuke middagen, waarin zij door middel van cognitieve gedragstherapie en ervaringsgerichte werkvormen werken aan het versterken van hun zelfbeeld en sociale vaardigheden.

1 Doelgroep

1.1 Kinderen in armoede

Doelgroep van de training BLIJ met weinig! zijn kinderen van 8 tot en met 12 jaar die opgroeien in gezinnen met een lage sociaal economische status, in Nederland. Uit recent persbericht (CBS, 2013) blijkt dat er sinds 2007 100.000 arme kinderen bij zijn gekomen, waardoor het aantal kinderen dat opgroeit in armoede is opgelopen tot 384.000 in 2012.

Een lage sociaal economische status houdt in dat men een lage positie inneemt in de sociale hiërarchie, gemeten aan de hand van opleiding, inkomen of beroepsstatus (Nationale Kompas Volksgezondheid, 2013). Daarbij worden de begrippen lage-inkomensgrens (CBS, 2013) en het niet-veel-maar-toereikendcriterium (SCP, 2013) gebruikt.

Voor 2012 hield de lage-inkomensgrens in dat een alleenstaande met 1 kind rond moest komen van €1310,- euro netto in de maand. Het niet-veel-maar-toereikencriterium bedraagt in deze situatie €1390,- euro netto in de maand.

De armoededefinitie, welke tevens door ‘het Armoedesignalement’ gebruikt wordt, wordt in het onderzoek ‘Voedingsarmoede onder Nederlandse kinderen’ als volgt weergegeven (van der Zeijden – Jansen, 2012).

Armoede wordt besproken aan de hand van de zogeheten gegeneraliseerde budgetbenadering. Volgens die benadering is er sprake van armoede wanneer iemand gedurende een langere periode niet de middelen heeft om te kunnen beschikken over hetgeen in zijn samenleving minimaal noodzakelijk wordt geacht. De definitie stelt dat het van belang is of iemand in principe de mogelijkheid heeft om de noodzakelijke kosten te betalen, niet of hij dat ook daadwerkelijk doet.

Armoede is meer dan een financieel tekort en vaak een zeer complex probleem wat een samenspel van de volgende factoren (Driessens en van Regenmortel, 2010) kan zijn: werkloosheid, slechte huisvesting, relatiebreuken, een lage scholingsgraad, een laag inkomen en een grote schuldenlast, een gezinsleven onder grote druk, sociaal isolement en afhankelijkheid van sociale voorzieningen. Deze factoren zijn enkel nog de zichtbare kenmerken van armoede: eenzaamheid, sociale uitsluiting, angst en wantrouwen kunnen psychische gevolgen zijn van het langdurig leven in armoede (Driessens en van Regenmortel, 2010).

In ‘Bind-kracht in Armoede’ (Driessens en van Regenmortel, 2010) benadrukken de auteurs de benadering van empowerment. Dit houdt in dat men, zonder de problemen te negeren, kijkt naar de krachten en competenties van de doelgroep; een goede hulpverlener start het contact niet vanuit veroordeling maar vanuit verwondering. Een verdere specificering van de rol van de begeleiders in de training vindt u in hoofdstuk 5 onder Begeleiding.

De kinderen in deze doelgroep ontvangen vaak steun uit diverse bronnen in de samenleving, denk aan: voedselbank, kledingbank, vakantiebank en/of andere fondsen. Helaas betekent een laag inkomen voor kinderen en hun ouders niet alleen een gebrek aan financiële en materiële middelen, maar blijkt de situatie ook invloed te hebben op de gezondheid, sociale participatie en het zelfbeeld.

Uit bestudeerde literatuur blijken de volgende, mogelijke gevolgen van armoede bij kinderen: gezondheidsproblemen, materiële deprivatie, verlaagde sociale en maatschappelijke participatie, sociale uitsluiting, zorgen, fysieke spanningen en pijn, gepest worden, gezinsproblemen, internaliserend en externaliserend probleemgedrag (NJI, 2013) (Snel, van der Hoek, Chessa, 2001) (Roest, Lokhorst, Vrooman, 2010).

Met name de psychische gevolgen worden in deze training belicht en zijn uitgangspunt voor de doelstelling en werkwijze van deze training.

In onderzoek van de Kinderombudsman (De Kinderombudsman, 2013), onder kinderen uit gezinnen met een lage sociaal economische status, komt naar voren dat kinderen zich vaak zorgen maken over hun thuissituatie. Verder noemen kinderen zich te schamen voor hun thuissituatie en hierover weinig contact met anderen te maken. In het onderzoek noemen kinderen in armoede zelf het belang van lotgenotencontact wat in de training een belangrijk speerpunt is geworden.

Van belang voor de training is ook het contact met ouders/verzorgers van de kinderen. Hoewel de training volledig gericht is op het kind, is de omgeving van belang om het kind te ondersteunen bij het doen van de training. Ouders/verzorgers wordt gevraagd de kinderen te stimuleren naar de training toe te gaan, hen eventueel te brengen en thuis de inhoud van de training met de kinderen door te nemen.

Aan het begin van de training wordt een kennismakingsgesprek met ouders en kinderen gepland om de inhoud van de training te bespreken en kennis te maken.

In de training wordt gekozen voor een laagdrempelig karakter gericht op het zelfbeeld van het kind en niet op het netwerk van de kinderen, financiële tekorten of andere praktische zaken. Uiteraard zijn de begeleiders van de training wel benaderbaar voor vragen van ouders/verzorgers.

Mocht zich tijdens de training psychosociale problematiek voordoen die nog niet bekend was, zal dit worden teruggegeven aan de ouders/verzorgers. Waar nodig kunnen zij gestimuleerd worden hierbij professionele hulp te zoeken.

Waar mogelijk worden ouders/verzorgers ingeschakeld en gestimuleerd om contact te hebben met de begeleiders en de kinderen te activeren voor de training. Dit zal echter in de praktijk niet altijd vlekkeloos verlopen, ouders/verzorgers in deze doelgroep zijn niet altijd bereid mee te werken in dergelijke interventies. Daarom zal de focus met name op de kinderen liggen en wat ouders en verzorgers hieraan toevoegen is zeer welkom.

1.2 Zelfbeeld

Het werken aan het zelfbeeld van de kinderen neemt een grote plek in in de training. Met name kinderen in de leeftijd 8 tot en met 12 jaar zijn bezig hun zelfbeeld te ontwikkelen en deze te vergelijken met die van leeftijdsgenootjes. Tegelijk is er in deze leeftijdscategorie voldoende zelfbesef ontwikkeld voor een dergelijke training en kunnen zij zichzelf meer omschrijven dan kinderen in de leeftijd van bijvoorbeeld 4-7 jaar (Struyven, 2003).

De kinderen benadrukken hun eigen vaardigheden in vergelijking met die van anderen ('ik kan het beste rekenen van de klas'), zij noemen categorieën waartoe ze behoren ('ik ben bij de scouts') en zij beschrijven zichzelf als 'leuk' of 'aardig' zonder veel relativering (Struyven, 2003).

Het zelfbeeld van de kinderen uit deze doelgroep loopt gevaar door de gevolgen van armoede, de training BLIJ met weinig! biedt een korte interventie welke gericht is op het versterken van een goed zelfbeeld.

De kinderen bevinden zich vlak voor de puberteit, waarin identiteitsvorming nog een grotere rol speelt. De training hoopt bij te kunnen dragen aan een positiever zelfbeeld waarmee mogelijk de identiteitsverwarring in de puberteit verminderd wordt.

1.3 Indicatie en contra-indicaties

Indicatie

Alle kinderen (8-12 jaar) die opgroeien in een gezin met een lage sociaal economische status.

In de training wordt bewust gekozen voor een brede indicatie wat betreft de doelgroep. Dit betekent dat alle kinderen die met een tekort aan financiële middelen, of financiële spanningen in hun thuissituatie kunnen deelnemen aan de training. Ook de kinderen die vrijwel geen last ervaren van armoede in de thuissituatie, kunnen wellicht toch een steuntje in de rug gebruiken en profijt hebben van de training.

Contra-indicaties

→ Kinderen met ernstige psychosociale problematiek voor wie het werken in groepsverband te lastig is.

→ Kinderen met een verstandelijke beperking.

Instroom zou via de volgende partijen kunnen verlopen: scholen, voedsel- en kledingbank, welzijnsorganisatie, centrum voor jeugd en gezin en de ggd. Deze instanties en stichtingen zijn vaak al bekend met de mogelijke deelnemers en hebben contact met hen, hier kan gebruik van gemaakt worden voor de werving van deelnemers voor de training.

2 Werkwijze

2.1 Werkwijze

Kinderen, in de leeftijd van 8-12 jaar, uit gezinnen met een lage sociaal-economische status beleven met lotgenoten een zestal leuke middagen, waarin zij door middel van cognitieve gedragstherapie en ervaringsgerichte werkvormen werken aan het versterken van hun zelfbeeld en sociale vaardigheden.

2.2 Cognitieve gedragstherapie

Er wordt in deze training bewust gekozen voor de combinatie van elementen uit de cognitieve gedragstherapie en ervaringsgerichte werkvormen. Cognitieve gedragstherapie is momenteel de meest evidence based therapievorm in de kinder- en jeugdpsychiatrie bij angst en stemmingstoornissen, zoals terug te vinden is in de GGZ richtlijnen (Trimbos Instituut, 2013).

Ook activering, rollenspel en probleemoplossende vaardigheden zijn belangrijk in de cognitieve gedragstherapie. Door met kinderen te oefenen in de training kunnen zij theorie direct in praktijk brengen en beter integreren en generaliseren naar het dagelijks leven. Dit oefenen vindt plaats in de training door middel van gesprekswerkvormen, spelwerkvormen, beeldende werkvormen en daarbuiten door middel van enkele huiswerkopdrachten.

Er wordt gebruik gemaakt van de werkzame elementen van het GGG-schema afkomstig uit de cognitieve gedragstherapie. Hieronder een heldere uitleg, welke als achtergrondinformatie kan dienen in de training (van der Bijl, 2013).

GGG-schema

Een negatief zelfbeeld gaat vaak samen met een negatief vooroordeel over jezelf. Zo'n vooroordeel bestaat vaak uit allerlei gedachten. De cognitieve gedragstherapie helpt mensen om te gaan met hun problemen door te kijken naar het verband tussen

1. wat je denkt
2. wat je voelt
3. wat je doet

Hoe je je voelt en hoe je je gedraagt, blijkt niet alleen bepaald te worden door de gebeurtenissen die er aan vooraf gaan, maar ook door de manier waarop je deze gebeurtenissen interpreteert. Dus door je manier van denken over de gebeurtenissen. Dit wordt vaak weergegeven in een model dat ook wel het **GGG-schema** wordt genoemd.

Gebeurtenis → Gedachte → Gevoel → Gedrag → Gevolg

Gebeurtenissen roepen gedachten op, die op hun beurt invloed hebben op je gevoelens. Deze gevoelens bepalen weer je gedrag en de gevolgen van je gedrag.

Voorbeeld

Gebeurtenis:	Je krijgt bij een vak de opdracht om iets te maken
Gedachte:	Dat kan ik nooit
Gevoel:	Onzekerheid
Gedrag:	Niet beginnen, afwachten
Gevolg:	Je bent niet op tijd klaar en je gedachte wordt bevestigd

Je kunt proberen je gedrag en je gevoelens te begrijpen door ze te analyseren door middel van de vijf G's. Het gevoel waar het in dit voorbeeld om gaat is onzekerheid. We gaan dan zoeken naar de aanleiding tot het gevoel. Dat blijkt de opdracht te zijn. Niet zozeer de opdracht zelf zorgt voor onzekerheid, maar de gedachte dat je het niet kunt wel.

Maar er zijn veel meer manieren om tegen deze gebeurtenis aan te kijken. Je zou bijvoorbeeld in dezelfde situatie ook kunnen denken dat je het kunt proberen en daarna wel verder ziet. Je gevoel is dan een stuk neutraler en kunt misschien makkelijker beginnen.

Je gedachte bepaalt dus hoe je een situatie interpreteert en hoe je je gaat voelen en gedragen.

2.3 Beeldende therapie

Naast het aanbod van elementen uit de cognitieve gedragstherapie wordt gekozen voor werkvormen uit de beeldende therapie. Beeldende therapie is een vorm van creatieve therapie, ook wel vaktherapie genoemd. In het beroepscompetentieprofiel voor de GZ-vaktherapeut wordt de volgende definitie gegeven (GGZ Nederland, 2012):

In beeldende therapie wordt op een laagdrempelige manier gewerkt met diverse materialen, waardoor cliënten concrete, fysieke, zintuiglijke en emotionele ervaringen opdoen. Het in de therapie ontstane 'product' is een afspiegeling van het proces en de betekenis die de cliënt eraan toekent. Cliënt en beeldend therapeut kunnen het verband leggen tussen ervaringen tijdens het beeldend werken (gevoelsbeleving, het maken van keuzes, omgaan met conflicten, ervaren van eigenheid) en ervaringen buiten de therapie, in het dagelijks leven. De beeldend therapeut werkt met een verscheidenheid aan beeldende materialen, gereedschappen en technieken, zoals schilderen, tekenen, plastische materialen, textiel, metaal, steen en hout.

De beeldende therapie in de training BLIJ met weinig! heeft diverse doeleinden:

- Kinderen staan stil bij gevoelens, gedachten en belevingen door het maken van een werkstuk over zichzelf.
- Kinderen beleven plezier aan samen werkstukken maken.
- Kinderen delen hun bevindingen en het resultaat van werkstukken met groepsleden wat het lotgenotencontact versterkt.

De combinatie van cognitieve gedragstherapie en beeldende therapie biedt de unieke factor van deze training. Hierdoor worden meerdere aspecten van het leren bij het kind aangesproken en kan de koppeling gemaakt worden tussen gedachten en gedrag. Daarbij wordt er gebruik gemaakt van spelelementen, welke zowel sfeermakend als een leeraspect bevatten. Deze afwisseling en combinatie tussen twee sterke behandelvormen komt uitstekend tot bloei in dit behandelaanbod.

2.4 Zelfbeeld

Het thema zelfbeeld is een belangrijk onderdeel in de training waar veel werkvormen op gericht zijn. Inspiratiebron hiervoor was onder andere het boek 'Zelfbeeld' (de Neef, 2010).

Belangrijk onderdeel in dit boek om een positiever zelfbeeld te bewerkstelligen is het witboek. Hierin schrijft de lezer van het boek zoveel mogelijk positieve gebeurtenissen op.

Werkzaam onderdeel hiervan is het focussen op positieve gebeurtenissen in plaats van op de negatieve gebeurtenissen. Dit onderdeel is in deze training omgevormd tot de Plus-doos, waar kinderen briefjes in stoppen van leuke gebeurtenissen. Een doos wordt veelal gebruikt om iets te bewaren, om te koesteren en om iets belangrijks in te stoppen. Door de doos te laten versieren kunnen de kinderen deze persoonlijker maken en kunnen zij er daadwerkelijk iets instoppen. Door deze fysieke handeling kan dit meer waarde hebben voor hen dan iets opschrijven in een boekje.

2.5 Groepsaanbod

In deze training wordt bewust gekozen voor een groepsaanbod. Met name het onderzoek van de Kinderombudsman heeft hiervoor de doorslag gegeven. Het lotgenotencontact blijkt erg belangrijk voor deze kinderen en buiten een aantal goede bekenden om ervaren zij dit nergens. Om een werkzame en toch overzichtelijke groep te kunnen draaien kiezen wij voor een minimum van 6 deelnemers en een maximum van 10 deelnemers.

Kinderen geven aan (de Kinderombudsman, 2013) niet vaak met anderen over dit onderwerp te praten, maar noemen zelf wel het belang van contact met kinderen in dezelfde situatie. In het onderzoek werd door kinderen zelfs de rol van de gemeente genoemd, die hierin zou kunnen faciliteren. De kinderen geven aan dat het bespreekbaar worden van armoede, ook op school, kan helpen het isolement te doorbreken.

Verder heeft groepsgericht werken de voorkeur om het sociale karakter; de sociale vaardigheden kunnen worden beoefend met anderen. Door wisselwerking met anderen in een groep kan er gereflecteerd worden op elkaar en wordt de leerervaring sterker dan in een individueel contact.

3 Doelstelling

3.1 Inhoud

Kinderen, in de leeftijd van 8-12 jaar, uit gezinnen met een lage sociaal-economische status beleven met lotgenoten een zestal leuke middagen, waarin zij door middel van cognitieve gedragstherapie en ervaringsgerichte werkvormen werken aan het versterken van hun zelfbeeld en sociale vaardigheden.

3.2 Doelstelling

In deze korte, laagdrempelige training beogen wij niet de leefsituatie van de kinderen te veranderen, noch een grote persoonlijkheidsverandering te bewerkstelligen.

Keuze van de werkwijze voor de training betreft dan ook de orthopedagogische en supportieve werkwijze. Ervan uitgaande dat er op korte termijn weinig zal veranderen in de leefsituatie van de deelnemers ligt de nadruk eerder op acceptatie van de huidige situatie dan op verandering.

Wij willen de deelnemers een positieve ervaring meegeven, aanleren hoe zij positief kunnen denken en mogelijkheid bieden tot lotgenotencontact.

Onze doelstelling is driedig.

De kinderen:

- doen lotgenotencontact op;
- versterken hun identiteit wat zich uit in hun zelfbeeld en sociale vaardigheden en
- leren om te gaan met de middelen die ze hebben en leren de situatie te accepteren.

3.3 Doelen in de training

In de training worden per middag doelen gesteld waaraan gewerkt kan worden en waarmee de doelstelling kan worden bereikt, dit betreft de volgende doelen.

Kinderen:

- doen lotgenoten contact op en ervaren hier steun uit;
- leren het verschil tussen positieve en negatieve gedachten;
- leren welke gevoelens er zijn en welke zij zelf hebben;
- oefenen met het uitspreken van hun gedachten en gevoelens;
- leren praten over armoede;
- nemen afscheid.

4 Trainingsopbouw

4.1 Inhoud

Kinderen, in de leeftijd van 8-12 jaar, uit gezinnen met een lage sociaal-economische status beleven met lotgenoten een zestal leuke middagen, waarin zij door middel van cognitieve gedragstherapie en ervaringsgerichte werkvormen werken aan het versterken van hun zelfbeeld en sociale vaardigheden.

4.2 Opbouw

De middagen en werkvormen zijn als volgt ingedeeld.

Middag 1 Kennismaking

Kennismakingsspellen
Beeldende werkvorm 'Huizen in de straat'
Gesprekswerkvorm 'Denkwolk' + 'Lastige dingen lijst'

Middag 2 Zelfbeeld

Theorie over positieve (plus) en negatieve (min) gedachten
Beeldende werkvorm 'Dit ben ik'
Werkvorm 'plus-doo's'

Middag 3 Binnenkant

Spelwerkvorm 'Boos als een olifant'
Uitleg opdracht en theorie over gevoelens
Beeldende werkvorm 'Binnenkant'

Middag 4 Praten

Gesprek over praten
Beeldende werkvorm 'Emotieklok'
Spelwerkvorm over praten
Ontspanningsoefening

Middag 5 Oplossingen

Beeldende werkvorm 'Strip'
Rollenspel
Gesprekswerkvorm 'Tip-lijst'

Middag 6 Afsluiten

Beeldende werkvorm 'Rugzak'
Werkblad 'Lastige dingen lijst'
Afscheid

De training is ingedeeld in zes middagen, verdeeld over 6 weken, elke bijeenkomst zal 1,5 uur duren. In de zes middagen is de opbouw van werkvormen ingedeeld in een start-, midden-, en eindfase. Om een werkzame en toch overzichtelijke groep te kunnen draaien kiezen wij voor een minimum van 6 deelnemers en een maximum van 10 deelnemers.

Gedurende het verloop van de training zullen de kinderen uitgedaagd worden meer gevoelens en gedachten te delen met groepsgenoten, waardoor het lotgenotencontact ontstaat.

Daarbij krijgen de kinderen enkele huiswerkopdrachten waardoor de training de middagen overstijgt en de kinderen de opgedane ervaringen makkelijker generaliseren naar het dagelijks leven. Tevens worden ouders op deze manier betrokken bij de inhoud van de training.

De opbouw van de middagen zal een redelijk vaste opbouw kennen, waarin gespreks-, spel-, en beeldende werkvormen afgewisseld worden. Door de kinderen deze wisselende werkvormen aan te bieden worden zij telkens op een andere manier uitgedaagd om over zichzelf en het onderwerp armoede na te denken.

Belangrijke factor in de training is veiligheid en vertrouwen, waaraan onderlinge afspraken een bijdrage kunnen leveren. Door samen met de deelnemende kinderen afspraken te maken, worden zij bij dit proces betrokken. Voorbeelden voor afspraken zijn:

- We zijn er allemaal elke week, behalve als je ziek bent of echt niet kunt.
- We vertellen hier dingen die we zelf willen, niet omdat het moet.
- We vertellen dingen van anderen niet verder, dat doen de begeleiders ook niet.
- We zijn hier om elkaar te steunen en lachen elkaar daarom niet uit.
- We gaan met respect met elkaar om en pesten elkaar niet.

De inhoud van de training en de uitgewerkte werkvormen vindt u in het bijbehorende draaiboek van de training BLIJ met weinig!

5 Begeleiders

5.1 Begeleiders

De training zal aangeboden door twee professionele begeleiders: bij voorkeur een GZ-psycholoog en een beeldend therapeut, met bijbehorende, verworven opleidingen, kennis en ervaring.

Van de begeleiders wordt gevraagd dat zij kennis en ervaring hebben in: het begeleiden van groepen, werken met de leeftijdsgroep 8-12 jaar, ontwikkelingspsychologie en psychopathologie en het aanbieden van spel- en beeldende werkvormen.

Daarnaast is een open, empathische en steunende houding van belang voor het creëren van een veilige sfeer in de groep. De kinderen kennen elkaar voorafgaand aan de training waarschijnlijk nog niet en zullen het wellicht spannend vinden in zo'n nieuwe groep. Daar moeten de begeleiders op inspelen en voldoende begeleiding in bieden. Daarbij wordt een aantal keer van de begeleiders gevraagd zelf mee te doen met spelwerkvormen, door eigen enthousiasme en energie in te zetten wordt deze overgedragen op de groep. De begeleiders stellen zich meer op als trainer/begeleider dan als therapeut omwille van het laagdrempelige karakter van de training.

5.2 Specifiek voor kinderen in armoede

Kinderen die opgroeien in armoede komen vaak uit gezinnen met complexe problematiek zoals te lezen was in de doelgroepomschrijving.

In 'Bind-kracht in Armoede' (Driessens en van Regenmortel, 2010) wordt meerdere malen benoemd welke schroom mensen in armoede kunnen hebben ten opzichte van hulpverlening. Met name de ouders/verzorgers van de kinderen kunnen deze schroom ervaren. Hiermee moet zeker rekening worden gehouden bij het werven van kinderen voor deze training. Een begeleider moet zich als volgt kunnen opstellen (Driessens en van Regenmortel, 2010):

Voor armoedebestrijding betekent dit dat we pleiten voor dialooggestuurde begeleiding op maat van de betrokkenen. Een begeleiding heeft maar kans op slagen als ze vertrekt vanuit de probleemdefinitie van de hulpvrager en verder bouwt op zijn krachten en potenties. Een hulpverlener die toegang wil vinden tot de leefwereld van mensen in armoede, zal starten vanuit verwondering en niet vanuit veroordeling.

Daarom zal de training laagdrempelig worden gehouden, niet het karakter van een therapie krijgen en wordt van de begeleiders verwacht dat zij een open en toegankelijke houding hebben.

6 Benodigde middelen

6.1 Ruimte

Om in deze startfase van dit project kosten te besparen en om de toegankelijkheid voor kinderen en hun ouders/verzorgers te vergroten, wordt ervoor gekozen de training op de dichtstbijzijnde school te houden. Er kan worden gekozen voor een school in de wijk waar de meeste kinderen die zich hebben opgegeven vandaan komen. Wanneer dit niet mogelijk is, kan een wijkcentrum in de buurt een optie zijn om de training in te houden. Zo kunnen oudere kinderen eventueel zelf van en naar de training en is het voor enkelen in een bekende omgeving. Niet voor alle kinderen betekent een bekende omgeving ook een veilige omgeving, bijvoorbeeld bij een pestsituatie. Waar mogelijk kunnen begeleiders hier op inspelen en aanpassingen doen waar nodig.

Op de school of het wijkcentrum wordt gebruik gemaakt van eigen materiaal van de training en zullen alleen een klaslokaal en de sanitaire voorzieningen gefaciliteerd worden.

6.2 Materiaal

Materiaal voor de training betreft een aantal basisproducten voor de beeldende therapie, werkbladen voor de werkvormen en voor elke middag wat drinken en een koekje.

Onderstaand een lijst met materialen waar gebruik van wordt gemaakt in de training.

- Lokaal met stoelen
- Zaalte/gang
- Drinken en koekje
- Werkbladen uit het draaiboek
- Wit A3 papier
- Oliepastel krijt
- Grote rol papier of effen witte behangrol
- Stiftten
- Lege witte papieren doosjes
- Oliepastel en waterverf
- Twee ballen

Geraadpleegde literatuur

Abspoel, M., Havinga, P., Jonge de, M. (2011) *Evaluatie van PIEP zei de muis, onderzoek naar effectiviteit en uitvoering*. Utrecht: Trimbos

Arme kant van Nederland/Eva. *Wat is armoede*. Geraadpleegd op 4 oktober 2013, van <http://www.armekant-eva.nl/jongeren/watis-03.html>

Arme kant van Nederland/Eva. *Gevolgen van armoede*. Geraadpleegd op 4 oktober 2013, van <http://www.armekant-eva.nl/jongeren/gevolgen.html>

Beelen, F. en Oelers, M. (2000) *Interactief, creatieve therapie met groepen*. Houten/Diegem: Bohn Stafleu van Loghum

Brink van den, G. (et al) (2002). *Jongeren en grotestadsproblematiek*. Apeldoorn: Garant

Budde, E. (2000). *Wat woorden niet kunnen zeggen, creatieve middelen in begeleiding en hulpverlening*. Houten/Diegem: Bohn Stafleu van Loghum

Centraal bureau voor de statistiek. *Meer kinderen groeien op met kans op armoede*. Geraadpleegd op 11 december 2013, van <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/inkomen-bestedingen/publicaties/artikelen/archief/2013/2013-3805-wm.htm>

Centraal bureau voor de statistiek. (2013). *Persbericht: Armoedesignalement 2013*. Geraadpleegd op 11 december 2013, van <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/327054EB-5A45-43FF-90B5-CC9AECABE39B/0/persberichtarmoedesignalement2013CBSSCP.pdf>

Driessens, K. (2003) *Armoede en hulpverlening: omgaan met isolement en afhankelijkheid*. Gent: Academia Press

Driessens, K., Vansevant, K. & Regenmortel van, T. (2010) *Bind-kracht in armoede*. Tiel: Lannoo

GGD IJsselland. *Armoede en gezondheid van kinderen*. Geraadpleegd op 4 oktober 2013, van <http://www.ggdijsselland.nl/Projecten-GGD/Armoede-en-Gezondheid-van-kinderen>

Grabau, E., Visser, H. (2007) *Creatieve therapie: Spelen met mogelijkheden*. Houten/Diegem: Bohn Stafleu van Loghum

Guiaux, M. (2011) *Voorbestemd tot achterstand? : armoede en sociale uitsluiting in de kindertijd en 25 jaar later*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Incontxt (2013). Incontxt: Dossiers. *Armoede in Nederland*. Geraadpleegd op 4 oktober 2013, van http://www.incontxt.nl/dossiers/armoede_in_nederland

Kinderombudsman, de (2013). *Kinderen in armoede in Nederland*. Utrecht: Verwey Jonker Instituut

Nationaal Kompas Volksgezondheid. *Wat is sociaal-economische status?* Geraadpleegd op 11 december 2013, van <http://www.nationaalkompas.nl/bevolking/segv/wat-is-sociaaleconomische-status/>

Nederlands Jeugdinstituut. *Armoede in gezinnen – gezinsleven – opgroeien*. Geraadpleegd op 4 oktober 2013, van <http://www.nji.nl/Armoede-in-gezinnen-Gezinsleven-Opgroeien>

Nederlands Jeugdinstituut. *Invloed op ontwikkeling kind*. Geraadpleegd op 4 oktober 2013, van <http://www.nji.nl/Invloed-op-ontwikkeling-kind>

Nederland Jeugd Instituut. *Wat werkt Creatieve Therapie*. Geraadpleegd op 4 oktober 2013, van http://www.nji.nl/nl/Watwerkt_Creatievetherapie.pdf

Neef de, M. (2010). *Negatief Zelfbeeld*. Amsterdam: Boom

Opmeer, K. (2008). *Erwtensoepe in augustus, kinderen en armoede*. Amsterdam: SWP

Projectgroep Armoede en Gezondheid van kinderen (2009). *Plan van aanpak Armoede en Gezondheid van kinderen*. Zwolle: projectgroep Armoede en Gezondheid van kinderen.

Roest, A., Lokhorst, A., Vrooman, C. (2010). *Sociale uitsluiting bij kinderen: omvang en achtergronden*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Snel, E., Hoek van der, T., Chessa, T. (2001). *Kinderen in armoede, opgroeien in de marge van Nederland*. Assen: Van Gorcum.

Sociaal cultureel plan bureau (2011). *Armoede signalement 2011*. Den Haag: Centraal bureau voor de statistiek/sociaal cultureel plan bureau.

Struyven, K. (2003). *Groot worden, de ontwikkeling van baby tot adolescent*. Tiel: Lannoo

Trimbos Instituut. *Depressie – Addendum Jeugd bij de MDR Depressie*. Geraadpleegd op 9 oktober 2013, van http://www.ggzrichtlijnen.nl/index.php?pagina=/richtlijn/item/pagina.php&richtlijn_id=85

Zeijden – Jansen van der, E. (2012). *Voedingsarmoede onder Nederlandse kinderen*. In opdracht van: Voedselbanken Nederland.

Zembla. Incontxt: Zembla. *‘Mama zijn wij arm?’* Geraadpleegd op 4 oktober 2013, van <http://zembla.incontxt.nl/seizoenen/2009/afleveringen/18-01-2009>